

Πώς άφησε ελεύθερους τους ναζί εγκληματίες των Εβραίων της Θεσσαλονίκης η ΕΡΕ του Καραμανλή

Η υπόθεση Μέρτεν και το ολοκαύτωμα που στοίχισε τη ζωή περίπου 50.000 Εβραίων της συμπρωτεύουσας

Του ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΝΑΥΠΛΙΩΤΗ

Τον Μάιο του 1957 οι Έλληνες μαθαίνουν για τη σύλληψη του Μαξιμιλιανού Μέρτεν εγκληματία πολέμου, ανώτερου στελέχους της γερμανικής κατοχικής διοίκησης στην Θεσσαλονίκη και κορυφαίου προσώπου στην οργάνωση του ολοκαυτώματος των Εβραίων της πόλης. Ο

Υποκύπτοντας στις γερμανικές πιέσεις, το 1959, η κυβέρνηση Καραμανλή φέρνει νομοσχέδιο «περί αναστολής διώξεως εγκληματιών πολέμου».

Μέρτεν, ανώτερο στέλεχος του δυτικογερμανικού υπουργείου Δικαιοσύνης, έφτασε στη χώρα μας για να υπερασπισθεί τον Άρθουρ Μάισνερ, συνεργάτη στην κατοχή που κατηγορείται για εγκλήματα πολέμου. Είχε προηγηθεί ένα ακόμη ταξίδι του Μέρτεν στη χώρα μας. Μπήκε και βγήκε χωρίς να τον ενωχλήσει κανείς. Ο Μέρτεν στο δεύτερο ταξίδι, αναγνωρίστηκε από κάποιον από τα θύματά του, ακολούθησαν κάποια δημοσιεύματα και προκλήθηκε σάλος, γιατί εναντίον του υπήρχε ένταλμα σύλληψης. Ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου Ανδρέας Τούσης εξέδωσε ένταλμα σύλληψης, ο Μέρτεν συνελήφθη και οδηγήθηκε στις φυλακές Αβέρωφ.

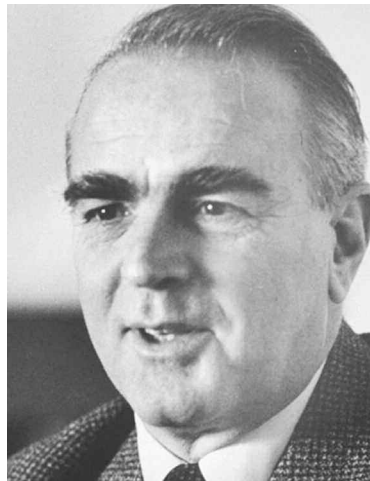
Σύμφωνα με τις κατηγορίες που του απαγγέθηκαν «εξηνάκασε πολιτας προς εργασίαν οσκειομένη με τας στρατιωτικές επιχειρήσεις του γερμανικού στρατού, ήτοι μετήγαγε βιαίως 9.000 ισραηλίτας ελληνικής υπηκοότητας ηλικίας 18-45 ετών εις διαφόρους περιοχάς (...) και εξηνάκασεν αυτούς υπό απανθρώπους συνθήκας από πρωίας, μέχρι νυκτός να εκτελούν διαφόρους χειρονακτικές εργασίας (εσκαφοράς, μεταφοράς μεγάλων λίθων κ.λπ.) οσκειομένης με τας στρατιωτικές επιχειρήσεις του γερμανικού στρατού». Αναφερόταν ακόμη ότι «οσκειμένως εγκατέλειψαν τούτους εις τον εξ αστίας θάνατον, καθ' όσον κατά τον εν λόγω διάστημα εοτέτησεν τούτους της στοικειώδους διατροφής, στεγάσεως, ενδύσεως, υποδήσεως, καθαριότητος και ιατρικής περιθάλψεως και συνεπειά της αστίας

Μαξιμιλιανός Μέρτεν

Αθός Μπρούνερ

Κωνσταντίνος Καραμανλής

Κόνραντ Αντενούφερ

Χαρακτηριστικές σκηνές από τη βίαιη συμπεριφορά των Γερμανών στρατιωτών κατά τη μεταφορά των Εβραίων της Θεσσαλονίκης στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

και των ως άνω συνθηκών έπαθον πολλοί εκ διαφόρων ασθενειών και απεβίωσαν.

Ο εκβιασμός των Γερμανών

Τον Νοέμβριο του 1958 ο τότε πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής επισκέπτεται την Βόννη, πρωτεύουσα της Δυτικής Γερμανίας και συναντάται με τον καγκελάριο Κόνραντ Αντενούφερ. Οι Γερμανοί θέτουν στον Έλληνα πρωθυπουργό και το θέμα του Μέρτεν ασκώντας οικονομικό εκβιασμό: Δεν θα πάρете οικονομική βοήθεια αν δεν σταματήσει στην Ελλάδα η διώξη των Γερ-

μανών εγκληματιών πολέμου (πολλοί από τους οποίους ήταν πιά στελέχη του γερμανικού επιχειρηματικού κόσμου).

Υποκύπτοντας στις γερμανικές πιέσεις, τον Ιανουάριο του 1959, η κυβέρνηση Καραμανλή φέρνει στη Βουλή νομοσχέδιο «περί αναστολής διώξεως εγκληματιών πολέμου». Η συζήτηση είναι θεαλλώδης με τον βουλευτή της ΕΔΑ (ήταν τότε αξιωματική αντιπολίτευση) Σταύρο Ηλιόπουλο να καταγγέλλει πως «εκ μέρους της Γερμανίας και της Ιταλίας ουδείς παρεδόθη εις την Ελλάδα παρά τας υποχρεώσεις των, πλην

ενός, τον οποίον παρέδωσε η Γαλλία, τον σφαγέα του Διστόμου, ο οποίος περιήλθεν εις χείρας της κυβερνήσεως Παπάγου δια να απελαθεί όμως νύκτωρ και παραδοθεί εις την Γερμανία, όπου κυκλοφορεί ελεύθερος». Ακόμη ο Ηλίας Τσιριμώκος καταγγέλλει ότι από 900 εγκληματίες πολέμου που μνηύθησαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις ούτε ένας δεν παραδόθηκε στη χώρα μας.

Η δίκη

Στις 11 Φεβρουαρίου 1959 στο Ειδικό Στρατοδικείο Εγκληματιών Πολέμου αρχίζει η δίκη του Μέρτεν.

Μεταξύ των μαρτύρων υπεράσπισης που προτείνει είναι και η σύζυγος του υπουργού Εσωτερικών Δ. Μακρή, Δοξούλα η οποία στην κατοχή υπηρέτησε ως διερμηνέας σε γερμανική υπηρεσία στην Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό προκαλεί νέο σάλο και νέο γύρο αντιπαραθέσεων κυβέρνησης και αντιπολίτευσης. Στη διάρκεια της δίκης κατέθεσαν και πολλά πρόσωπα που ήταν μάρτυρες της εξολόθρευσης των Εβραίων.

Τελικά στις 5 Μαρτίου ο Μέρτεν καταδικάζεται σε ποινές που φτάνουν συνολικά τα 160 χρόνια για πολλά εγκλήματα πολέμου (25 χρόνια

κατά συγκάνευση). Όμως στη φυλακή θα καθίσει μόνο λίγους μήνες. Στις 3 Νοεμβρίου τίθεται σε ισχύ ένας ακόμη νόμος που ουσιαστικά επιτρέπει την αποφυλάκιση των εγκληματιών πολέμου. Πριν περάσουν δύο μέρες ο Μέρτεν αποφυλακίζεται. Τον παραλαμβάνει υπάλληλος της γερμανικής πρεσβείας που τον οδηγεί στο αεροδρόμιο. Μέσα σε λίγες ώρες ο εγκληματίας πολέμου βρίσκεται στη χώρα του. Εκεί αφού για τα μάτια του κόσμου τον συνέλαβαν και τον κράτησαν για λίγες μέρες τον άφησαν ελεύθερο, χωρίς να τον ενωχλήσει κανείς πιά μέχρι το θάνατό του.

Καταγγελίες κατά Καραμανλή

Ο Μέρτεν προκάλεσε νέα αναστάτωση στην Ελλάδα, ένα χρόνο μετά την αποφυλάκισή του. Στα τέλη Σεπτεμβρίου 1960 η εφημερίδα «Ηχώ του Αμβούργου» και το περιοδικό «Ντερ Σπίγκελ» δημοσιεύουν αφηγήσεις του σύμφωνα με τις οποίες ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο υπουργός Εσωτερικών Δ. Μακρή, η γυναίκα του Δοξούλα και ο υφυπουργός Εθνικής Άμυνας Γ. Θεμελής (στη διάρκεια της κατοχής νομάρχης Πέλλας και προϊστάμενος στο υπουργείο Οικισμού) ήταν έμμοισοι πληροφοροδοτές των κατοχικών αρχών και έπαιρναν αμοιβή από τις κατασχεμένες περιουσίες των Εβραίων.

Η πολιτική ζωή της χώρας αναστατώνεται. Ο Καραμανλής κατηγορεί την αντιπολίτευση για «κυδαίες συκοφαντίες», «αθλιότητα» και προσθέτει: «Είμαι βέβαιος, ότι πολύ σύντομα θα εντρεπόμεθα διότι αι κυδαίαι συκοφαντίαι ενός αλλοεθνούς εγκληματίου εγένοντο, έστω και προσκαίρως, επικεντρων της δημοσίας μας ζωής». Στη Βουλή όπου γίνεται η οσκειτική συζήτηση η κυβέρνηση φτάνει και στις συνθήκες απελευθέρωσης του Μέρτεν με τον Καραμανλή να επιβεβαιώνει ουσιαστικά ότι άφησαν ελεύθερο ένα εγκληματία πολέμου για να τα έχουν καλά με την κυβέρνηση της Βόννης, μετά από ένα άθλιο παζάρι μ' αυτήν. Οι συζητήσεις τερματίστηκαν στα μέσα Οκτωβρίου, στις δίκες που έγιναν στα ελληνικά δικαστήρια ο Μέρτεν και τα γερμανικά έντυπα καταδικάστηκαν για δυσφημία αλλά η υπόθεσή του για καιρό εξακολουθούσε να δηλητηριάζει την πολιτική ζωή της χώρας και να προκαλεί αντιπαραθέσεις.

Το ειδικό τμήμα εξόντωσης των Εβραίων και το όργιο ληλασιών και βιαιοτήτων

Ο Μέρτεν έφτασε στην Θεσσαλονίκη τον Απρίλιο του 1942 και ανέλαβε καθήκοντα ουσιαστικού διοικητή της πόλης. Εκείνες ακριβώς τις μέρες άρχισαν και τα πρώτα μέτρα κατά των Εβραίων το συντονισμό των οποίων είχε από την πρώτη στιγμή ο ίδιος ο Μέρτεν. Τον Ιούνιο του 1942 όλοι οι Εβραίοι διατάχθηκαν να φορούν το κίτρινο άστρο. Στις 11 Ιουλίου του ίδιου χρόνου χιλιάδες Εβραίοι υποβάλλονται σε καμόνια και βασανιστήρια στην πλατεία Ελευθερίας, ενώ παράλληλα καθιερώνεται και η καταναγκαστική εργασία.

Στις 6 Φεβρουαρίου του 1943 φθάνουν στην Θεσσαλονίκη δύο λοχαγοί των SS. Ο Αλός Μπρούνερ και ο Νύτηρ Βιολτισένι. Αποστολή τους η εξαφάνιση της εβραϊκής κοινότητας της πόλης. Γι αυτό και συγκροτούν το «Ειδικό Τμήμα της Αυτονομίας Ασφαλείας για τα εβραϊκά ζητήματα Θεσσαλονίκης». Εγκαταστάθηκαν με το τμήμα τους σε μια εβραϊκή βίλα όπου ύψωσαν μια μεγάλη μαύρη σημαία με τη νεκροκεφαλή ένα από τα σύμβολα των SS. Την ημέρα της άφιξής τους ο Μέρτεν εκδίδει ειδική διαταγή με την οποία ορίζεται η υποχρεωτική χρήση του κίτρινου άστρου και η συγκέντρωση των Εβραίων σε μία ειδική συνοικία (γκέτο) της πόλης. Ακολουθεί ένα

όργιο ληλασιών και βιαιοτήτων κατά των Εβραίων.

Οι πρώτες αποστολές στα στρατόπεδα

Τον Μάρτιο αρχίζουν και οι πρώτες αποστολές στα στρατόπεδα του Θανάτου. Σε κάθε αποστολή στοιβάζονται σαν ζώα 2.500-2.800 άτομα, άνδρες, γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι, παιδιά. Συνολικά στα στρατόπεδα του θανάτου κάηκαν 50.000 Εβραίοι της Θεσσαλονίκης της τρίτης αναλογικά μεγαλύτερης πόλης στην Ευρώπη σε εβραϊκό πληθυσμό. Για το ρόλο του Μέρτεν και των άλλων δύο ναζί είναι χαρακτηριστικά αυτά που κατέθεσαν στη δίκη του πρώτου αυτόπτες μάρτυρες της εξολόθρευσης των Εβραίων. Χαρακτηριστικά για τον Μέρτεν ο Σαμουήλ Ναχμιάς κατέθεσε: «Ο Μέρτεν ήταν αντιπρόσωπος του ναζιστικού κόμματος και αυτός κατέστρωσε το σχέδιο της εξόντωσης των Εβραίων, όπερ εξετέλεσαν οι Μπρούνερ και Βιολτισένι, οίτινες εκλήθησαν υπ' αυτού, αφού προετοίμασεν το έδαφος δια την εκτέλεσιν». Η Λίτσα Μπλούμμενβερν κατέθεσε για τον Μπρούνερ: «Ο Εβραίος σύζυγός μου συνελήφθη από τον Μπρούνερ και εκτελέστηκε από αυτόν σε ένα υπόγειο με δηλητηριώδη

Υποκρισία

Οι γερμανικές αρχές είχαν αναλάβει την υποχρέωση να εξετάσουν δικαστικά τις υποθέσεις εγκλημάτων πολέμου στην Ελλάδα. Όμως δεν δικάσαν ούτε ένα. Όσο για τις ελληνικές κυβερνήσεις η αναστολή της διώξης των εγκληματιών πολέμου με το νόμο του 1959 παραμένει σε ισχύ και ουδείς όλα αυτά τα χρόνια ενδιαφέρθηκε να ξεκινήσει καινούργιες έρευνες. Μάλιστα το 1975 το υπουργείο Δικαιοσύνης έδωσε για ποδοποίηση όλα τα έγγραφα του Εθνικού Γραφείου Εγκλημάτων Πολέμου. Και όταν κατά καιρούς ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Συμβούλιο της Ευρώπης έθεταν θέμα να μην παραγραφούν τα εγκλήματα των ναζιστών οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις σφύριζαν αδιάφορα οχυρωμένες στην παραγραφή του νόμου του 1959. Το ίδιο έκαναν και μετά το 1985 όταν ετέθη το θέμα της αναζήτησης του Αθός Μπρούνερ. Κώφρυσαν στις εκκλήσεις έξι χωρών όπου ο αυστριακός καταγωγής εγκληματίας, κατηγορείται για 160.000 θανάτους Εβραίων, και πολλών Ευρωβουλευτών για να κάνουν παρέμβαση και διαβήματα στην Συρία. Και πάντα η απάντηση παρέπεμπε υποκριτικά στο νόμο του 1959 που μετέθετε την αρμοδιότητα στα γερμανικά δικαστήρια.

ένηση. Στις 13 Μαΐου 1943 με κάλεσε ο Μπρούνερ, λέγοντάς μου ότι θα έπρεπε να πάρω διαζύγιο, αν και νεκρός ο σύζυγός μου, επειδή ήταν Εβραίος. Όταν του απάντησα ότι και να ζούσε ο σύζυγός μου δε θα δεχόμουν να τον διαζευχθώ, τότε με χτύπησε με δύναμη και αμέσως μετά με έβγαλε στον κήπο, όπου μκε είχε επί δύο ώρες όρθια με το πρόσωπο στον τοίχο. Στη συνέχεια

βγήκε ο Μπρούνερ και με χτύπησε αυτή τη φορά με ένα μασιτίο, μέχρι που λιποθύμησα».

Μετά τον πόλεμο

Μετά τον πόλεμο ο Μέρτεν συνελήφθη από τους Αμερικανούς κρατήθηκε για λίγο αλλά τελικά αφέθηκε ελεύθερος για να φτάσει να καταλάβει υψηλή θέση στο

υπουργείο Δικαιοσύνης. Ακολούθησε η «ελληνική περιπέτεια» που έληξε στην απελευθέρωσή του από την κυβέρνηση Καραμανλή.

Σε κάθε αποστολή στοιβάζονταν σαν ζώα 2.500-2.800 άτομα, άνδρες, γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι, παιδιά.

Ο Βιολτισένι κατέθεσε στο δικαστήριο της Νυρεμβέργης όπου εξήγησε πως στήθηκε η επιχείρηση για την «τελική λύση» του εβραϊκού ζητήματος με οργανωτικό εγκέφαλο τον Άντολφ Άιχμαν (συνελήφθη τελικά από ισραηλινούς πράκτορες δικάστηκε και εκτελέστηκε δι' απαχονισμού στο Ισραήλ). Στη συνέχεια οδηγήθηκε στην Τσεχοσλοβακία, όπου και κεί είχε δράσει. Δικάστηκε, καταδικάστηκε και απαχονίστηκε το 1948.

Σε αντίθεση με τον Βιολτισένι ο Αλός Μπρούνερ κατάφερε να ξεφύγει. Το καλοκαίρι του 1943 μετατέθηκε στην Γαλία με την ίδια αποστολή: Να οργανώσει τη μεταφορά Εβραίων στα στρατόπεδα θανάτου. Την ίδια αποστολή ανέλαβε και στο κατεχόμενο από τους Γερ-

μανούς; Τμήμα της Ιταλίας, μετά τη συνθηκολόγηση της χώρας και στην Σλοβακία. Για τελευταία φορά εμφανίστηκε με στολή των SS στη Βιέννη στο τέλος του πολέμου. Στη συνέχεια κρατήθηκε για λίγο από τις αμερικανικές δυνάμεις και εντάχθηκε στην «οργάνωση Γκέλεν» που έφτιαξαν οι αμερικανοί με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Γκέλεν αρχηγό των υπηρεσιών των ναζί στο Ανατολικό Μέτωπο. Ο Γκέλεν στα επόμενα χρόνια έγινε στρατηγός και αρχηγός των μυστικών υπηρεσιών της Δυτικής Γερμανίας (BND). Ο Μπρούνερ κατόρθωσε το 1954 να διαφύγει στη Συρία και από τότε κατάφερε να αποφύγει κάθε δίωξη. Τον Μάρτιο του 1989 ένας Γερμανός εισαγγελέας έφτασε στην Θεσσαλονίκη για να ερευνησει την υπόθεση Μπρούνερ. Με βάση τα στοιχεία που συγκέντρωσε η κυβέρνηση της Βόννης ζήτησε την έκδοσή του από την Συρία χωρίς όμως αποτέλεσμα γιατί η κυβέρνηση του πατρός Άσαντ επέμενε ότι δεν βρίσκεται στη χώρα της ο εγκληματίας πολέμου. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε κατ' επανάληψη δημοσιευμάτα τους ξένα έντυπα σημειώναν την αδιαφορία των ελληνικών κυβερνήσεων να ζητήσουν από την Δαμασκό την έκδοση του Μπρούνερ.